

ABSTRACTS

The Editor is grateful to Eleni Andrikou for her assistance in the preparation of the Greek abstracts.

ARCHIBALD, Zofia H. (with contributions by Mark ADAMS, Sue OVENDEN and Sue STALLIBRASS)

A river port and emporion in Central Bulgaria: an interim report on the British project at Vetren

In 1999, fieldwork was resumed by the British team at Adzhiyska Vodenitsa, Vetren, the site of an inland *emporion* which has been identified with ancient Pistiros (*SEG* 43. 486, 46. 872*). Excavations were conducted on the terrace with architectural remains in two sectors, north and south of the main east–west road. In the northern sector, 22 pits were investigated. The faunal material from these pits reveals specific butchering methods and the re-articulation of complete body parts following butchery. Among the finds are *graffiti* on pottery, including a votive inscription to Zeus. In the southern sector, there are traces of residential use. The report includes an account of geophysical prospection to determine the nature of land use beyond the terrace, with evidence suggesting that the settlement was directly adjacent to the River Maritsa (ancient Hebros).

Ένα ποτάμιο λιμάνι και εμπόριον στην Κεντρική Βουλγαρία : έκθεση για το οδοιπορικό του βρετανικού προγράμματος στο Vetren

Το 1999, η βρετανική ομάδα επανέλαβε την εργασία πεδίου στην Adzhiyska Vodenitsa στο Vetren, θέση ενός μεσόγειου *εμπορίου*, το οποίο έχει ταυτισθεί με τον αρχαίο Πίστιρο (*SEG* 43. 486; 46. 872*). Η ανασκαφή διεξήχθη σε δύο τομείς στο άνω άκρο με τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, βόρεια και νότια του κεντρικού Α–Δ δρόμου. Στον βόρειο τομέα, ερευνήθηκαν 22 τομές. Το ζωολογικό υλικό από αυτές τις τομές αποκαλύπτει συγκεκριμένες μεθόδους διαμελισμού των ζώων και επανασύνθεση πλήρων μελών του σώματος μετά τον διαμελισμό. Μεταξύ των ευρημάτων καταλέγονται *graffiti* επί των κεραμικών, περιλαμβανομένης αναθηματικής επιγραφής στον Δία. Στο νότιο τομέα, υπάρχουν ίχνη οικιστικής χρήσεως. Η αναφορά περιλαμβάνει μια έκθεση γεωφυσικού προγράμματος προκειμένου να καθορισθεί η φύση της χρήσεως της γης πέραν του ανδρήρου, με ενδείξεις που δείχνουν ότι, ο οικισμός συνδεόταν άμεσα με τον ποταμό Μαρίτσα (αρχαίος Έβρος).

BEVAN, Andrew, KIRIATZI, Evangelia, KNAPPETT, Carl, KAPPA, Evangelia and PAPACHRISTOU, Sophia

Excavation of Neopalatial deposits at Tholos (Kastri), Kythera

Several rock-cut features, exposed on the surface of a trackway in the Tholos area of Kastri, Kythera, were excavated in July–August 2000 as a synergasia between Kythera Island

Project and 2nd Ephoria of Prehistoric and Classical Antiquities. Although the surviving deposits were extremely shallow, they produced large quantities of conical cups and other pottery of Late Minoan I date. Further comparative analysis of the features themselves and their finds suggests that these are the remains of tomb chambers similar to those excavated in the area in the 1960s. These tombs and their assemblages show extremely strong cultural connections with Crete, but also idiosyncrasies that probably reflect the particular mortuary customs of the island.

Ανασκαφή στις Νεοανακτορικές αποθέσεις στο Θόλο (Καστρί) των Κυθήρων

Τον Ιούλιο–Αύγουστο 2000 ερευνήθηκαν διάφορα λαξεύματα στον βράχο, ορατά στην επιφάνεια μονοπατιού στην περιοχή Θόλου Καστρίου στα Κύθηρα, στο πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ του Προγράμματος για τη νήσο των Κυθήρων και της Β' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων. Αν και οι διασωθείσες επιχώσεις ήταν εξαιρετικά ρηχές, απέδωσαν μεγάλες ποσότητες κωνικών κυπέλλων και άλλης κεραμεικής, χρονολογούμενων στην Υστερομινωική Ι. Περαιτέρω ανάλυση των λαξευμάτων καθ' εαυτών και των ευρημάτων δείχνει ότι, πρόκειται για υπολείμματα θαλαμωτών τάφων, παρόμοιων με εκείνους που ανασκάφηκαν στην περιοχή την δεκαετία του 1960. Οι τάφοι αυτοί και το περιεχόμενό τους παρουσιάζουν εξαιρετικά έντονες πολιτιστικές διασυνδέσεις με την Κρήτη, αλλά επίσης και ιδιομορφίες, οι οποίες πιθανώς αντανακλούν ιδιαίτερα ταφικά έθιμα του νησιού.

BRANIGAN, Keith, PAPANATOS, Yianni and WYNN, Douglas

Fingerprints on Early Minoan pottery: a pilot study

A pilot project was carried out to assess the frequency of surviving fingerprints on Early Minoan pottery and to assess the quality of the prints. Two pottery assemblages, from the Ayia Kyriaki tholos and Myrtos Fournou Korifi settlement, were examined. Almost fifty sherds/vessels (out of nearly 20,000) were found to carry a total of 154 prints, but the majority were of poor quality. Of the thirty clear prints, however, fourteen had five or more ridge characteristics, including one example with as many as twelve. It is suggested that kiln assemblages might yield both more and better preserved prints.

Δακτυλικά αποτυπώματα στην Πρώιμη Μινωική κεραμική : πιλοτική μελέτη

Ένα πιλοτικό πρόγραμμα διεξήχθη, με σκοπό να εκτιμηθεί η συχνότητα των διατηρουμένων δακτυλικών αποτυπωμάτων πάνω στην Πρωτομινωική κεραμική, καθώς και η ποιότητά τους. Εξετάστηκαν δύο κεραμικά σύνολα, ένα από τον θολωτό τάφο της Αγίας Κυριακής και ένα από τον οικισμό στην Φούρνου Κορυφή Μύρτου. Σχεδόν 50 θραύσματα/αγγεία (από σύνολο περίπου 20.000) διαπιστώθηκε ότι έφεραν 154 αποτυπώματα, η πλειονότητα των οποίων ήταν χαμηλής ποιότητας. Εν τούτοις, από τα τριάντα σαφή αποτυπώματα, δέκα τέσσερα είχαν πέντε ή περισσότερες χαρακτηριστικές ακμές, περιλαμβανομένου και ενός δείγματος με δώδεκα. Προτείνεται ότι κεραμικά σύνολα από κλιβάνους ενδέχεται να αποδώσουν περισσότερα και καλύτερα διατηρούμενα δακτυλικά αποτυπώματα.

COLDSTREAM, J. N.

Knossos: 'Geometric' tombs excavated by D. G. Hogarth, 1900

The six 'Geometric' tombs excavated by D. G. Hogarth at Knossos in April 1900 are hitherto known only from his brief report in *BSA* 6 (1899–1900), 82–5, with massed photographs of pottery from two rich tombs. This article offers a full publication of the fifty vases from these tombs, stored in the reserves of the Herakleion Museum. Although excavation records do not survive, all the extant pottery can be assigned with reasonable certainty to individual tombs by collating various sources, including Hogarth's own personal diary. By today's terminology, only tomb 3 contains truly Geometric material, all the others date from the Subminoan and Protogeometric periods. The tombs lie along a well-known 'Via Appia' of Minoan times, where Early Greek families, of at least moderate wealth, made much reuse of Minoan chamber tombs. With some evidence of continuity from the latest Minoan burials in this cemetery area, Hogarth's tombs seem to form a small nucleus with origins quite independent of the main North Cemetery under the Medical Faculty site.

Κνωσός : «Γεωμετρικοί» τάφοι ανασκαφής του D. G. Hogarth το 1900

Οι έξι «Γεωμετρικοί» τάφοι που ανεσκάφησαν από τον D. G. Hogarth στην Κνωσό, τον Απρίλιο του 1900, είναι μέχρι σήμερα γνωστοί μόνο από τη σύντομη έκθεσή του στο *BSA* 6 (1899–1900), 82–5, η οποία συνοδεύεται από συνολικές φωτογραφίες της κεραμικής των δύο πλουσίων τάφων. Το άρθρο προσφέρει την πλήρη δημοσίευση των πενήντα αγγείων από αυτούς τους τάφους, τα οποία φυλάσσονται στις αποθήκες του Μουσείου Ηρακλείου. Αν και τα ημερολόγια ανασκαφής δεν διασώζονται, όλη η υπάρχουσα κεραμική μπορεί να αποδοθεί με επαρκή βεβαιότητα σε συγκεκριμένους τάφους κατόπιν του συνδιασμού ποικίλων πηγών, μεταξύ των οποίων και το προσωπικό ημερολόγιο του Hogarth. Σύμφωνα με την κρατούσα σήμερα ορολογία, μόνο ο τάφος 3 περιέχει γνήσιο γεωμετρικό υλικό, ενώ οι υπόλοιποι χρονολογούνται στην Υπομινωική και Πρωτογεωμετρική περίοδο. Οι τάφοι έκείντο κατά μήκος μιας καλά γνωστής 'Via Appia' των Μινωικών χρόνων, όπου οι πρώιμες ελληνικές οικογένειες, μέσου τουλάχιστον πλούτου, επαναχρησιμοποίησαν ευρέως τους μινωικούς θαλαμωτούς τάφους. Οι τάφοι του Hogarth φαίνεται να αποτελούν ένα μικρό πυρήνα, με κάποιες ενδείξεις συνέχειας από τις ύστατες μινωικές ταφές σε αυτή την ταφική περιοχή, ανεξάρτητο από το κύριο Βόρειο Νεκροταφείο στην περιοχή της Ιατρικής Σχολής.

DAWES, Susan

Hellenistic and Roman mosaic glass: a new theory of production

This article argues for a revision of the theories and assumed production methods used in Hellenistic and Roman mosaic glass. Knowing how glass behaved in different circumstances under differing heat processes allowed for the possibility of experimenting and demonstrating the inconsistencies in many of the accepted explanations of mosaic production. Experiments were run to test new production ideas, contrasting the findings with previously suggested production methods. The findings bring into question many of the accepted hypotheses for

mosaic production. The evidence and hypotheses formed from the experiments challenge many of the traditionally held ideas for the production of this glass and reinforce the need for experimental and practice-based approaches to this type of work.

Ελληνιστικά και Ρωμαϊκά ψηφιδωτά από γυαλί : μια νέα θεωρία για την παραγωγή τους

Το άρθρο αυτό επιχειρηματολογεί υπέρ της επανεξετάσεως των θεωριών και των υποτιθεμένων μεθόδων παραγωγής ψηφιδωτών από γυαλί κατά την Ελληνιστική και Ρωμαϊκή περίοδο. Γνωρίζοντας πως συμπεριφέρεται το γυαλί σε ποικίλες περιστάσεις κάτω από διαφορετικές διαδικασίες θερμάνσεως, κατέστη δυνατόν να γίνουν πειράματα και να καταδειχθούν οι ασυνέπειες σε πολλές από τις ήδη παραδεκτές ερμηνείες για την παραγωγή ψηφιδωτών. Τα πειράματα εκτελέστηκαν για να ελεγχθούν νέες ιδέες σχετικά με την παραγωγή, αντιπαραβάλλοντας τα αποτελέσματά τους με τις προγενέστερα προταθείσες μεθόδους παραγωγής. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, πολλές από τις παραδεκτές υποθέσεις για την παραγωγή ψηφιδωτών τίθενται υπό αμφισβήτηση. Τα στοιχεία και οι υποθέσεις που προήλθαν από τα πειράματα, θέτουν σε δοκιμασία πολλές από τις παραδοσιακές ιδέες για την παραγωγή των γυάλινων ψηφίδων και ενισχύουν την ανάγκη για πειραματική και πρακτική προσέγγιση τέτοιου είδους έργων.

GILL, David W. J.

‘The passion of hazard’: women at the British School at Athens before the First World War

From the opening of the British School at Athens in 1886 to the outbreak of the First World War, women were regularly admitted as Students. British women were actively engaged in research in Greece, although they were not permitted to join official School excavations until the 1911 campaign at Phylakopi on the island of Melos. This contrasts with the active field research of American women like Harriet Boyd Hawes. Most of the British women had been educated at either Girton College or Newnham College, Cambridge, where they had been influenced by Katharine Jex-Blake and Jane Harrison. For several, notably Hilda Lorimer, Gisela Richter and Eugénie Strong, their residence in Athens was to make a significant contribution to their careers and subsequent study of antiquity.

«Το πάθος για το άγνωστο» : γυναίκες στην Βρετανική Εχολή των Αθών πριν από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Από την έναρξη λειτουργίας της Βρετανικής Σχολής στην Αθήνα το 1886 μέχρι την κήρυξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, οι γυναίκες γίνονταν κανονικά δεκτές ως Φοιτήτριες. Οι Βρετανίδες συμμετείχαν ενεργά στην έρευνα στην Ελλάδα, αν και δεν επιτρεπόταν να λαμβάνουν μέρος στις επίσημες ανασκαφές της Σχολής, μέχρι την αποστολή του 1911 στην Φυλακωπή Μήλου. Αυτό αντιτίθεται με την ενεργή έρευνα πεδίου από τις Αμερικανίδες, όπως η Harriet Boyd Hawes. Οι περισσότερες Βρετανίδες είχαν εκπαιδευθεί είτε στο Girton College είτε στο Newnham College του Cambridge, όπου επηρεάστηκαν από τις Katharine Jex-Blake και Jane Harrison. Για αρκετές, κυρίως τις Hilda Lorimer, Gisela Richter και Eugénie Strong, η παραμονή τους στην Αθήνα

αποσκοπούσε σε μια σημαντική συμβολή στη σταδιοδρομία τους και κατά συνέπεια στη μελέτη της αρχαιότητάς.

HENRY, Alan

Hookers and lookers: prostitution and soliciting in late Archaic Thasos

While accepting A. J. Graham's interpretation of the 'stèle du port de Thasos' (*SEG* 42. 785) as presenting regulations aimed at checking prostitution and associated soliciting in late Archaic Thasos, this article seeks to clarify some specific issues in the text. It urges (i) that the correct reading at l. 31 is *κατοικιῶν*, with the meaning 'dwelling'; (ii) that *θῆς ἔνεκεν* (l. 32) should bear a *passive* sense, 'for the sake of *being seen*', and, likewise, *θήσθω* (l. 33), which necessarily picks up *θῆς ἔνεκεν*, should be regarded as conveying not only the idea of *looking out* but also of *being seen* by prospective clients; thus ll. 30–3 are to be rendered 'no one shall go up onto the roof of *maisons publiques* in order to be seen, nor shall any woman either show herself from the windows'; and (iii) that *προϊστάσθω* (l. 45) is not to be taken in conjunction with *ἐσβαλλέτω* (ll. 44–5) as governing the object *κόπρον*, nor as intransitive in the sense 'solicit as a prostitute', but rather as transitive middle, with the subject *ὁ ἐνοικέων* (l. 34), in the sense 'exhibit women for sale'.

Ιερόδουλες και καλλονές : πορνεία και μαστροπεία στην υστεροαρχαϊκή Θάσο

Κάνοντας αποδεκτή την ερμηνεία του A. J. Graham, ότι η «Στήλη του λιμένος της Θάσου» (*SEG* 42. 785) παρουσιάζει κανονισμούς, οι οποίοι αποσκοπούσαν στον έλεγχο της πορνείας και της αλληλένδετης μαστροπείας στην υστεροαρχαϊκή Θάσο, το άρθρο αυτό επιδιώκει να διαφωτίσει συγκεκριμένα χωρία του κειμένου. Υποστηρίζει σθεναρά ότι: (i) η σωστή ανάγνωση του 31^{ου} στίχου είναι «κατοικιῶν», με την έννοια της διαμονής, (ii) το «θῆς ἔνεκεν» (στ. 32) πρέπει να έχει παθητική σημασία, δηλαδή «με σκοπό να είναι κάποιος ορατός», και παρομοίως το «θήσθω» (στ. 33), το οποίο κατ' ανάγκη συνδέεται με το «θῆς ἔνεκεν», πρέπει να θεωρηθεί ότι υποβάλλει όχι μόνο την ιδέα του αναζητώ αλλά και του αποτελώ αντικείμενο παρατηρήσεως από τους μελλοντικούς πελάτες. Συνεπώς, οι στίχοι 30–3 πρέπει να αποδοθούν «κανείς δεν πρέπει να αναβαίνει στη στέγη των οίκων ανοχής με σκοπό να επιδεικνύεται, ούτε κάποια γυναίκα επιτρέπεται να επιδεικνύει τον εαυτό της στα παράθυρα». (iii) Το «προϊστάσθω» (στ. 45) δεν πρέπει να συνδεθεί με το «ἐσβαλλέτω» (στ. 44–5), ως κυριαρχόν στο αντικείμενο «κόπρον», ούτε ως αμετάβατο με την έννοια «εκδίδομαι ως ιερόδουλος», αλλά ως μέσο μεταβατικό με υποκείμενο «ὁ ἐνοικέων» (στ. 34), με την έννοια «εκθέτω γυναίκες προς πώληση».

JUHEL, Pierre

'On orderliness with respect to the prizes of war': the Amphipolis regulation and the management of booty in the army of the last Antigonids

The Amphipolis regulation (Amphipolis Museum, L 905 and L 908) reveals numerous clauses ruling the life of the Macedonian army, in the camp and in the field, at the time of the last Antigonids. The second paragraph of first column of fragment B (L 908) is devoted

particularly to the management of booty. Study of literary sources (mainly Polybius) permits greater precision of the historical context and a new epigraphical interpretation. All the booty collected by the troops was to be returned to the King. The troops were under strict orders to deliver the whole booty to him under threat of heavy fines for their *hegemones*.

«Περί των διαταγών σχετικά με την πολεμική λεία» : ο κανονισμός της Αμφιπόλεως και η διανομή των λαφύρων στο στρατό των τελευταίων Αντιγονιδών.

Ο κανονισμός της Αμφιπόλεως (Μουσείο Αμφιπόλεως Λ905 και Λ908) αποκαλύπτει πληθώρα διατάξεων που κανόνιζαν τη ζωή του Μακεδονικού στρατού, στο στρατόπεδο και στο πεδίο της μάχης, την εποχή των τελευταίων Αντιγονιδών. Η πρώτη παράγραφος της δεύτερης στήλης του θραύσματος Β (Λ908) αφιερώνεται ιδιαίτερα στην διανομή της λείας. Η μελέτη των φιλολογικών πηγών (κυρίως του Πολυβίου) επιτρέπει τον ακριβέστερο προσδιορισμό των ιστορικών συνθηκών και μια νέα ερμηνεία της επιγραφής. Όλα τα λάφυρα που συγκέντρωναν οι στρατιωτικές ομάδες αποδίδονταν στον Βασιλέα. Οι στρατιώτες είχαν αυστηρές διαταγές να παραδίδουν όλη τη λεία σε αυτόν, με την απειλή επαχθών προστίμων για τους ηγεμόνες τους.

KALLIGAS, Alexander G., KALLIGAS, Haris A. and STROUD, Ronald S.

A church with a Roman inscription in Tairia, Monemvasia

In Tairia, at a distance of about 10 km from Monemvasia, is a small complex of two Byzantine churches, dedicated to the Assumption of the Virgin and Ag. Anna. Each has a simple one-aisled plan covered by a barrel vault with an intermediate arch. Wall paintings exist in both churches dating from the twelfth, the thirteenth century, and later. The church of the Assumption, or Theotokos, is older and could be dated to the tenth century and thus identified with the church mentioned in a contemporary source, the *Life of St. Theodore of Kythira*. Ag. Anna imitates the plan of the older church and seems to have occupied the place of earlier service buildings. Built in, on the top of the altar table in the church of the Assumption, is a marble slab with a completely preserved Greek inscription of the Roman period, consisting of five lines which cover the whole surface of the slab and commemorate the dedication to the deities of the Imperial cult (Θεοί Σεβαστοί) and to a πόλις, the name of which is not known, of a makellon by three Roman citizens out of their own funds. The most probable date for the inscription seems to be the second century AD, but, even though makella existed in few Peloponnesian cities, neither the polis where the establishment was erected is known, nor can the dedicators be safely identified.

Χριστιανικός ναός με ρωμαϊκή επιγραφή στα Ταίρια Μονεμβασιάς

Στα Ταίρια, περί τα 10 χλμ. έξω από τη Μονεμβασιά, ευρίσκεται ένα μικρό συγκρότημα από δύο βυζαντινούς ναούς, αφιερωμένους στην Ανάληψη της Παρθένου και στην Αγία Άννα. Κάθε ένας έχει μια απλή μονόκλιτη κάτοψη και στέγαση με ημικυλινδρικό θόλο με ενδιάμεσο τόξο. Και στους δύο ναούς υπάρχουν τοιχογραφίες του δωδεκάτου και δεκάτου τρίτου αιώνα και μεταγενέστερες. Ο ναός της Αναλήψεως ή Θεοτόκος, είναι παλαιότερος και μπορεί να χρονολογηθεί στον δέκατο αιώνα και συνεπώς, να ταυτισθεί με το ναό που αναφέρεται σε μια σύγχρονη πηγή, δηλαδή τον *Βίο του Αγ. Θεοδώρου Κυθήρων*. Η Αγ. Άννα μιμείται την κάτοψη του παλαιότερου

ναού και φαίνεται ότι κατέλαβε τον χώρο προγενέστερων βοηθητικών κτισμάτων. Στο ναό της Αναλήψεως, στην πάνω επιφάνεια της Αγίας Τράπεζας είναι εντοιχισμένη μαρμαρίνη πλάκα με πλήρως σωζόμενη ελληνική επιγραφή της Ρωμαϊκής περιόδου. Η επιγραφή αποτελείται από πέντε στίχους, οι οποίοι καλύπτουν ολόκληρη την επιφάνεια της πλάκας και μνημονεύει την αφιέρωση ενός μακέλλου (αγοράς) στις θεότητες της Αυτοκρατορικής λατρείας (Θεοί Σεβαστοί) και σε μια «πόλιν», το όνομα της οποίας είναι άγνωστο, εκ μέρους τριών ρωμαίων πολιτών ιδίαις δαπάναις. Η πλέον πιθανή χρονολόγηση της επιγραφής φαίνεται ο δεύτερος αιώνας μ.Χ. Αν και μάκελλα υπήρχαν σε λίγες πόλεις της Πελοποννήσου, ούτε η πόλις στην οποία ανεγέρθει το ίδρυμα είναι γνωστή, ούτε οι αναθέτες μπορούν να ταυτισθούν με ασφάλεια.

LAMBERT, S. D.

The sacrificial calendar of Athens

This article presents the first ever full edition of the fragments of one of the most important documents of ancient Greek religion, the sacrificial calendar of Athens as it was inscribed on stone as part of the revision of Athenian Law in 410/9–405/4 and 403/2–400/399 BC. All these fragments, where they survive, are in Athens (the Agora and Epigraphical Museums). The edition contains many new readings, restorations and interpretative points (in particular the identification of festivals). In addition to a line-by-line commentary, a translation is included and there are explanatory notes on linguistic features, animal and non-animal items listed in the calendar and payments to priests and other officials.

Το ημερολόγιο των θυσιών στην Αθήνα

Το άρθρο αυτό προσφέρει την πρώτη πλήρη έκδοση των θραυσμάτων ενός από τα σπουδαιότερα τεκμήρια της αρχαίας ελληνικής θρησκείας, του ημερολογίου των θυσιών της Αθήνας, όπως επιγράφηκε στο λίθο, στο πλαίσιο της αναθεώρησης του Αθηναϊκού Νόμου το 410/9–405/4 και 403/2–400/399 π.Χ. Όλα αυτά τα θραύσματα βρίσκονται στην Αθήνα (Μουσείο Αρχαίας Αγοράς και Επιγραφικό), όπου διασώθηκαν. Η έκδοση περιέχει πολλές νέες αναγνώσεις, αποκαταστάσεις και ερμηνευτικά σημεία (ιδιαίτερα στην αναγνώριση των εορτών). Εκτός από το σχολιασμό στίχο προς στίχο, περιλαμβάνεται η μετάφραση και ερμηνευτικές σημειώσεις για γλωσσικά χαρακτηριστικά, για ζωικά ή μη ζωικά αντικείμενα που καταλογογραφούνται στο ημερολόγιο, και πληρωμές στους ιερείς και λοιπούς αξιωματούχους.

MANNING, Sturt W., SEWELL, David A. and HERSCHER, Ellen

Late Cypriot I A maritime trade in action: underwater survey at Maroni *Tsaroukkas* and the contemporary east Mediterranean trading system

The period from the late Middle Bronze Age to the start of the Late Bronze Age in the Levant, largely coeval with the Canaanite, 'Hyksos', 15th Dynasty of Egypt, is characterized by the appearance of Late Cypriot I A ceramics at a number of key sites in the east Mediterranean. The exact absolute dates to apply to this period have been the subject of

controversy, in part inter-linked with debate over the date of the eruption of Thera, but scholarship recognises that this visible horizon of international trade must have been of considerable significance, especially on Cyprus itself. Here a dramatic shift in settlement to the coastal areas of the island at the beginning of the Late Cypriot period has long been recognized; this is also the time period of the formation of larger complex socio-political entities at the sites on Cyprus which go on to comprise the Late Cypriot 'urban' civilisation. Tombs of the relevant Middle Cypriot III–Late Cypriot I period are well known on Cyprus, but stratified settlement contexts on Cyprus, yet alone contexts directly related to such international trade, are scarce to non-existent. We report finds of just such direct relevance from a (currently) unique deposit as a result of an initial investigation of the seabed off the Late Cypriot site of Maroni *Tsaroukkas* on the south coast of Cyprus (MTSB Site 1). Consideration of these finds provides important new evidence for the Late Cypriot I A period; they also indicate routes to more sophisticated analyses of Cypriot–east Mediterranean interaction and the resolution of current problems in chronology. In particular, a review of Late Cypriot I A connections highlights the need to emphasise the central importance of the Canaanite pre-18th Dynasty (late Middle Bronze Age) world to the formative development of both Late Bronze Age Cyprus, and the Late Bronze Age Aegean.

Το Ψστεροκυπριακό I A θαλάσσιο εμπόριο σε δράση : υποθαλάσσια έρευνα στο Μαρώνι – Τσαρουκκά και το σύγχρονο εμπορικό σύστημα στην ανατολική Μεσόγειο

Η περίοδος από τα τέλη της Μέσης Εποχής του Χαλκού μέχρι την αρχή της Ύστερης Εποχής του Χαλκού στην Ανατολή, σε γενικές γραμμές σύγχρονη με τη χανναανιτική 15η Δυναστεία των Υκσώς, χαρακτηρίζεται από την εμφάνιση της Ύστερης Κυπριακής κεραμικής σε έναν αριθμό από θέσεις–κλειδιά στην ανατολική Μεσόγειο. Οι ακριβείς απόλυτες χρονολογήσεις που αποδίδονται σε αυτή την περίοδο, έχουν αποτελέσει αντικείμενο διαφωνίας, εν μέρει σχετιζομένης με την ασυμφωνία περί του χρόνου εκρήξεως του ηφαιστείου στη Θήρα. Όμως, η έρευνα αναγνωρίζει ότι αυτός ο ορατός ορίζοντας του διεθνούς εμπορίου πρέπει να υπήρξε αξιόλογης σπουδαιότητας, ιδίως στην Κύπρο καθ' εαυτήν. Εκεί, έχει από καιρό ήδη διαπιστωθεί μια δραματική μετακίνηση των οικισμών στις παράκτιες περιοχές του νησιού στην αρχή της Ύστεροκυπριακής περιόδου, οπότε σχηματίστηκαν ευρύτερες κοινωνικοπολιτικές οντότητες σε θέσεις της Κύπρου, οι οποίες εξελίχθηκαν στον Ύστεροκυπριακό «αστικό» πολιτισμό. Τάφοι της εν λόγω Μέσης Κυπριακής III– Ύστερης Κυπριακής I περιόδου είναι καλά γνωστοί στην Κύπρο. Αντίθετα, στρωματογραφημένα σύνολα από οικισμούς, αν και τα μόνα τα οποία ευθέως συνδέονται με τέτοιο διεθνές εμπόριο, είναι από σπάνια έως ανύπαρκτα. Παρουσιάζουμε ευρήματα από ένα (επί του παρόντος) μοναδικό σύνολο ενός τέτοιου ευθέως συσχετισμού, ως το αποτέλεσμα μιας πρώτης έρευνας του βυθού παρά την υστεροκυπριακή θέση Μαρώνι Τσαρουκκάς στη νότια ακτή της Κύπρου (MTSB Site 1). Η εξέταση των ευρημάτων παρέχει σημαντικά νέα στοιχεία για την Ύστερη Κυπριακή I A περίοδο και υποδεικνύει οδούς προς μια πιο εκλεπτυσμένη ανάλυση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ Κύπρου και ανατολικής Μεσογείου και προς την επίλυση των τρεχόντων προβλημάτων στη χρονολόγηση. Ιδιαίτερος, μια επανεξέταση των Ύστεροκυπριακών I A επαφών φωτίζει την ανάγκη να τονισθεί η κεντρική σημασία του χανναανιτικού, του προ της 18ης Δυναστείας, κόσμου (ύστερη Μέση Εποχή του Χαλκού) στην διαμόρφωση της Κύπρου και του Αιγαίου στην Ύστερη Εποχή του Χαλκού.

MEROUSIS, Nikos

Changes in the economic and administrative organization of Crete in the Late Minoan II–III period: a new proposal

Following the destruction of Minoan palaces in LM I B, a new social reality emerged in Crete. Important economic and administrative changes occurred over a period of 250 years (LM II–III). Originally, a strictly centralized system was imposed by Knossos with the aim of securing authority over part of the island in LM II–III A 1. Later, in LM III A 2 the economic and administrative system appears to have changed. This new system was decentralized and based on regional centres. Knossos was at the summit, a few powerful regional centres were subjects to the palace. In the LM III B period, after the final destruction of the palace of Knossos, the scene changes again. The economic system rested on independent regional centres of greater or smaller economic impact, which were scattered all over the island. The most important of these centres was undoubtedly Chania.

Αλλαγές στην οικονομική και διοικητική οργάνωση της Κρήτης κατά την Ύστερη Μινωική II–III περίοδο : μια νέα πρόταση

Μετά την καταστροφή των μινωικών ανακτόρων την ΥΜ I B, αναδύθηκε στην Κρήτη μια νέα κοινωνική πραγματικότητα. Σημαντικές οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές συνέβησαν σε μια περίοδο 250 ετών (ΥΜ II–III). Αρχικά, επιβλήθηκε από την Κνωσό ένα αυστηρά συγκεντρωτικό σύστημα με σκοπό να εξασφαλισθεί η εξουσία πάνω σε τμήμα της νήσου κατά την ΥΜ II–III A 1. Αργότερα, την ΥΜ III A 2, το οικονομικό και διοικητικό σύστημα φαίνεται ότι μεταβλήθηκε. Το νέο σύστημα ήταν αποκεντρωμένο και εδραιωμένο σε τοπικά κέντρα. Η Κνωσός ήταν στην κορυφή και αρκετά ισχυρά τοπικά κέντρα υπάγονταν στο ανάκτορο. Την ΥΜ III B περίοδο, μετά από την τελική καταστροφή του ανακτόρου της Κνωσού, το σκηνικό άλλαξε και πάλι. Το οικονομικό σύστημα βασιζόταν σε ανεξάρτητα τοπικά κέντρα με μεγαλύτερο ή μικρότερο οικονομικό αντίκτυπο, τα οποία ήταν διάσπαρτα σε όλη τη νήσο. Το σπουδαιότερο αυτών των κέντρων ήταν αναμφισβήτητα τα Χανιά.

PRICE, Simon, HIGHAM, Tom, NIXON, Lucia and MOODY, Jennifer

Relative sea-level changes: reassessment of radiocarbon dates from Sphakia and west Crete

This article is concerned with the recognition and dating of Holocene relative sea-level changes along the coast of west Crete (an island located in the active Hellenic subduction arc of the southern Aegean) and in particular in Sphakia. Radiocarbon data for changes in sea levels collected and analysed previously must (a) be recorreccted to take into account isotopic fractionation, and (b) recalibrated by using the new marine reservoir value. These new radiocarbon dates are analysed using Bayesian statistics. The resulting calendar dates for changes in sea level are younger than previously assumed. In particular the Great Uplift in western Crete in late antiquity must be dated to the fifth or sixth century AD, not to AD 365. Moreover, recent work on tectonics suggests that the Great Uplift need not have been accompanied by a catastrophic earthquake. Finally, we consider the consequences of the Great Uplift for some coastal sites in Sphakia.

Διακυμάνσεις στη στάθμη της θάλασσας : επανεκτίμηση των χρονολογήσεων του ραδιενεργού άνθρακα από τα Σφακιά και την δυτική Κρήτη.

Το άρθρο ασχολείται με την αναγνώριση και χρονολόγηση των διακυμάνσεων της θαλάσσιας στάθμης κατά το Ολόκαινο, κατά μήκος των ακτών της δυτικής Κρήτης (νήσου ευρισκομένης στο ενεργό ελληνικό τόξο συνιζήσεων του νοτίου Αιγαίου) και ιδιαιτέρως των Σφακίων. Τα δεδομένα από ραδιοχρονολογήσεις που συλλέχθηκαν και αναλύθηκαν στο παρελθόν πρέπει (α) να διορθωθούν λαμβάνοντας υπ' όψιν την ιστορική κλασμάτωση και (β) να επαναβαθμονομηθούν με τη χρησιμοποίηση της νέας αξίας του θαλασσίου αποθέματος. Οι νέες ραδιοχρονολογήσεις αναλύονται σύμφωνα με τις στατιστικές μεθόδους Bayes. Οι κτηθείσες χρονολογήσεις για τις αλλαγές στη στάθμη της θάλασσας είναι νεότερες από ότι είχε υποτεθεί προηγουμένως. Ιδιαίτερα η Μεγάλη Έξαρση της ύστερης αρχαιότητας στην δυτική Κρήτη πρέπει να χρονολογηθεί στον πέμπτο ή έκτο μ.Χ. αιώνα και όχι στο 365 μ.Χ. Επιπλέον, πρόσφατες εργασίες στην γεωλογία-τεκτονική δείχνουν ότι η Μεγάλη Έξαρση δεν συνοδευόταν υποχρεωτικά από καταστροφικό σεισμό. Τέλος, εξετάζονται οι επιδράσεις της Μεγάλης Εξάρσεως σε μερικές παράκτιες θέσεις των Σφακίων.

SWEETMAN, Rebecca and KATSARA, Evi

The Acropolis Basilica Project, Sparta: a preliminary report for the 2000 season

The Acropolis Basilica, Sparta, was first excavated by G. Cuttle, under the auspices of the British School at Athens, in the 1920s. Two further campaigns were carried out by members of the Athens Archaeological Society, who were not privy to the unpublished excavation daybooks of the British campaign. As a result, 80 years on, the church is still poorly understood; its date and chronological development have been the subject of much scholarly debate, as has its attribution to Osios Nikon. The first phase of a new study of the basilica is now well underway. This consists of non-intrusive study and recording to reach a better understanding of the monument and the previous investigations before new excavations are carried out. The aims of the first phase of the project are to undertake archaeological cleaning of the basilica and its associated buildings to facilitate the production of an accurate ground plan of monuments, the creation of stone by stone elevations of the exterior walls of all the buildings, and the detailed photography of every aspect of the entire basilica complex. Detailed recording of the features exposed in the basilica has been carried out in order to assess chronological phasing (both through context and architecture), use of space within the basilica and potential reconstructions of the edifices. Following the first season of the project, we have a number of preliminary ideas regarding the phasing of the basilica and use of architectural space. In this article we present these ideas, our methodology, a new plan of the monument and its associated buildings and, for the first time, a resume of Cuttle's excavations.

Το πρόγραμμα για την Βασιλική ακροπόλεως Σπάρτης : προκαταρκτική έκθεση για την περίοδο 2000

Η Βασιλική στην ακρόπολη της Σπάρτης ανασκάφηκε το πρώτον την δεκαετία του '20 από τον G. Cuttle, υπό την αιγίδα της Βρετανικής Σχολής στην Αθήνα. Δύο άλλα

ανασκαφικά προγράμματα διεξήχθησαν από μέλη της Εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας, τα οποία όμως δεν είχαν γνώση των αθηνοσέιτων ημερολογίων ανασκαφής της βρετανικής αποστολής. Ως αποτέλεσμα, 80 χρόνια μετά, ο ναός είναι ελάχιστα κατανοητός. Η χρονολόγηση και η χρονολογική ανάπτυξη του έχουν αποτελέσει αντικείμενο διαφωνίας, όπως επίσης και η απόδοσή του στον Όσιο Νίκωνα. Η πρώτη φάση μιας νέας μελέτης της βασιλικής έχει ήδη δρομολογηθεί. Συνίσταται στη μη παρεμβατική μελέτη και καταγραφή, ώστε να επιτευχθεί αρτιότερη κατανόηση του μνημείου και των προηγούμενων ερευνών πριν να διεξαχθούν νέες ανασκαφές. Σκοπός της πρώτης φάσεως του προγράμματος είναι να αναλάβει τον αρχαιολογικό καθαρισμό της βασιλικής και των συνδεδόμενων με αυτήν κτηρίων, ώστε να διευκολυνθεί η παραγωγή μιας ακριβούς κατόψεως των μνημείων, η δημιουργία σχεδίων αποκαταστάσεως των εξωτερικών τοίχων λίθο προς λίθο, καθώς και η λεπτομερής φωτογράφιση κάθε όψεως του συνόλου του συγκροτήματος της βασιλικής. Έχει πραγματοποιηθεί η λεπτομερής καταγραφή των ορατών χαρακτηριστικών της βασιλικής, ώστε να διευκρινισθούν οι χρονολογικές φάσεις (μέσω συνευρημάτων και αρχιτεκτονικής), η χρήση του χώρου στο εσωτερικό της βασιλικής και οι δυνατότητες αποκαταστάσεως των κτηρίων. Μετά την πρώτη περίοδο του προγράμματος, έχουμε μερικές προκαταρκτικές ιδέες για τις φάσεις της βασιλικής και τη χρήση του αρχιτεκτονικού χώρου. Στο παρόν άρθρο παρουσιάζουμε αυτές τις ιδέες, τη μεθοδολογία, μια νέα κάτοψη του μνημείου και των συνοδών κτισμάτων και, για πρώτη φορά, μια σύνοψη των ανασκαφών του Cuttle.

TZACHOU-ALEXANDRI, Olga E.

A kalpis from Piraeus Street by Polygnotos

The kalpis published here was found in 1961 in Piraeus Street. The scene depicted on the body of the vase comprises four young women. The principal person, around whom the representation is organised, is a woman seated on a chair. She wears a chiton and a himation, has a diadem on her head and her two hands hold a larnax on her knees. The other three women are standing. They are dressed in pepla and the two on the right also wear diadems. The one standing in front of her holds an exaleiptron. High up in the background above the head of the seated woman hangs a wreath. The artistic style recalls Polygnotos and a comparison with his other works dates our kalpis to the decade 450–440 BC, in his early period. The graffito on the mouth of the vase, ON. . .I, is a known trade mark and probably concerns its price. The scene, which is set in a gynaecium, is interpreted as the adornment of a bride, and is one of the earliest such representations known. It was probably inspired by wall painting. The Piraeus Street kalpis has now answered the question of the origin of this type of gynaecium scene, which must be ascribed to Polygnotos himself and not to one of the artists of his Group.

Κάλπις του Πολυγνώτου από την οδό Πειραιώς

Η κάλπις που δημοσιεύεται εδώ βρέθηκε το 1961 στην οδό Πειραιώς. Η σκηνή που εικονίζεται στο σώμα του αγγείου περιλαμβάνει τέσσερις γυναίκες. Το κύριο πρόσωπο γύρω από το οποίο οργανώνεται η παράσταση, είναι μια γυναίκα καθισμένη σε κάθισμα με ερεισίνωτο. Φέρει χιτώνα και μιάτιο, διάδημα στο κεφάλι και με τα δύο

χέρια της κρατεί λάρνακα πάνω στα γόνατά της. Οι άλλες γυναίκες στέκονται όρθιες και φέρουν πέπλο. Οι δύο στα δεξιά της φορούν επίσης διαδήματα. Η τρίτη που στέκεται μπροστά της, κρατεί εξάλειπτρο. Ψηλά, πίσω στο βάθος, πάνω από το κεφάλι της καθιστής γυναίκας κρέμεται ένα στεφάνι. Η τεχνοτροπία θυμίζει τον Πολύγνωτο. Η σύγκριση με τα άλλα του έργα χρονολογεί την κάλπιν στην πρώιμη περίοδό του, στην δεκαετία 450–440 π.Χ. Το χάραγμα στο στόμιο του αγγείου, ON. . I, είναι γνωστό εμπορικό σύμβολο και αφορά πιθανώς στην τιμή. Η σκηνή, που τοποθετείται σε γυναικωνίτη, ερμηνεύεται ως ο στολισμός της νύφης, και αποτελεί μία από τις πρωιμότερες γνωστές παρόμοιες παραστάσεις. Ενδεχομένως ήταν εμπνευσμένη από τοιχογραφία. Η κάλπιν της οδού Πειραιώς δίνει απάντηση στο ερώτημα της καταγωγής της σκηνής γυναικωνίτη αυτού του τύπου, η οποία πρέπει να αποδοθεί στον ίδιο τον Πολύγνωτο και όχι σε κάποιον από τους καλλιτέχνες της Ομάδας του.

VILLING, Alexandra

For whom did the bell toll in ancient Greece? Archaic and Classical Greek bells at Sparta and beyond

Bells of fairly small size were known across ancient Greece from the Archaic period onwards, both in bronze and terracotta. They are found in sanctuaries, graves and, more rarely, in houses, and served a variety of purposes, both practical and more abstract, in daily life and ritual, and in both male and female contexts. Archaeological, iconographical and literary sources attest to their use as votive offerings in ritual and funerary contexts, as signalling instruments for town-guards, as amulets for children and women as well as, in South Italy, in a Dionysiac context. A use as animal (notably horse) bells, however, was not widespread before the later Roman period. The bells' origins lie in the ancient Near East and Caucasian area, from where they found their way especially to Archaic Samos and Cyprus and later to mainland Greece. Here, the largest known find complex of bronze and terracotta bells, mostly of Classical date, comes from the old British excavations in the sanctuary of Athena on the Spartan acropolis and is published here for the first time. Spartan bells are distinctive in shape yet related particularly to other Lakonian and Boiotian bells as well as earlier bells from Samos. At Sparta, as elsewhere, the connotation of the bells' bronze sound as magical, protective, purificatory and apotropaic was central to their use, although specific functions varied according to place, time, and occasion.

Για ποιόν ηχούσαν τα κουδούνια στην αρχαία Ελλάδα : Ελληνικά κουδούνια της Αρχαϊκής και Κλασικής περιόδου από τη Σπάρτη και πέραν αυτής

Κουδούνια μικρού μεγέθους από χαλκό και πηλό ήταν γνωστά σε όλη την αρχαία Ελλάδα από την Αρχαϊκή περίοδο και εξής. Βρίσκονται σε ιερά, σε τάφους και σπανιότερα σε σπίτια. Εξυπηρετούσαν μια ποικιλία σκοπών, πρακτικών και πιο αφηρημένων, της καθημερινής ζωής και της τελετουργίας, σε σχέση με άνδρες και γυναίκες. Αρχαιολογικές, εικονογραφικές και φιλολογικές μαρτυρίες πιστοποιούν την χρήση τους ως αναθημάτων σε τελετές και ταφικά σύνολα, ως οργάνων σηματοδότησεως για τους αστυφύλακες, ως φυλακτών για τα παιδιά καθώς και για τις γυναίκες στη νότια Ιταλία, σε διονυσιακό σύνολο. Η χρήση τους στα ζώα (κυρίως στα άλογα) δεν ήταν διαδεδομένη πριν από την ύστερη Ρωμαϊκή περίοδο. Η καταγωγή των κουδουνιών ανάγεται στην αρχαία Εγγύς Ανατολή και στην περιοχή του Καυκάσου,

από όπου εξαπλώθηκαν ειδικά προς την αρχαϊκή Σάμο και Κύπρο και αργότερα στην ηπειρωτική Ελλάδα. Στην τελευταία, το πιο πολυάριθμο εύρημα από χάλκινα και πήλινα κουδούνια, ως επί το πλείστον της Κλασικής περιόδου, προέρχεται από τις βρετανικές ανασκαφές στο ιερό της Αθηνάς στη σπαρτιατική ακρόπολη και δημοσιεύεται εδώ για πρώτη φορά. Τα σπαρτιατικά κουδούνια διακρίνονται ως προς το σχήμα, αν και συνδέονται ιδιαιτέρως με τα υπόλοιπα λακωνικά και βοιωτικά, καθώς και με τα πρωιμότερα κουδούνια από τη Σάμο. Στη Σπάρτη, όπως και σε άλλα μέρη, η σημασία του μεταλλικού ήχου των κουδουνιών ως μαγική, προφυλακτική, εξαγνιστική και αποτροπαϊκή ήταν ουσιώδης για την χρήση τους, αν και άλλες συγκεκριμένες λειτουργίες εμφανίζονταν ανάλογα με τον χώρο, τον χρόνο και την περίπτωση.

YIANNOULI, Evyenia

Kat' Akrotiri on Amorgos: surface pottery from an Early Cycladic acropolis

This is a study of surface ceramic evidence (*c.* 5,000 sherds) from an Early Cycladic acropolis on Amorgos. A fairly diversified group of domestic ware has been identified, including 'Amorgos' and rare types, possibly a tankard and a marble beaker or cup. Compared to stratified evidence from the Cyclades and elsewhere, the chronological range of types falls within EC I/II–EC III A, EC II being the period most heavily represented. In discussing the material with reference to the Cycladic, Helladic and Aegean contexts, attention is drawn to the role of mainland Greece in shaping the local repertory. Noteworthy are the similarities and differences between Tsountas's excavation results and the surface collection of finds retrieved from the same site. Mandres seems to have been sparsely used from the Archaic to the Byzantine periods. Panagitsa, the alluvial formation at its foothills, has yielded traces dating mainly to late antiquity.

Κάτ' Ακρωτήρι Αμοργού : κεραμεική περισυλλογής από μια Πρώιμη Κυκλαδική ακρόπολη

Πρόκειται για τη μελέτη της κεραμεικής (περί τα 5.000 όστρακα), η οποία συλλέχθηκε στην επιφάνεια μιας Πρώιμης Κυκλαδικής ακροπόλεως στην Αμοργό. Αναγνωρίστηκε μια σαφώς διαφοροποιούμενη ομάδα οικιακής κεραμεικής, περιλαμβάνουσα τύπους της «Αμοργού» καθώς και σπάνιους, όπως πιθανώς ένα βαθύ κύπελλο και μια μαρμάρινη ραμφόστομη φιάλη ή κύπελλο. Κατόπιν συγκρίσεως προς στρωματογραφημένα δεδομένα από τις Κυκλάδες και αλλού, η χρονολογική κατάταξη των τύπων εμπίπτει στην ΠΚ I/II–ΠΚ III A περίοδο, με την ΠΚ II να αντιπροσωπεύεται εντονότερα. Συνεξετάζοντας το υλικό με κυκλαδικά, ελλαδικά και αιγαιακά σύνολα, εφιστάται η προσοχή στο ρόλο της ηπειρωτικής Ελλάδας κατά τη μορφοποίηση του τοπικού σχηματολογίου. Αξιοσημείωτες είναι οι ομοιότητες και οι διαφορές ανάμεσα στα αποτελέσματα της ανασκαφής Τσουντα και της περισυλλογής ευρημάτων από την επιφάνεια της ίδιας θέσεως. Οι Μάνδρες φαίνεται ότι χρησιμοποιήθηκαν περιστασιακά από την Αρχαϊκή έως τη Βυζαντινή περίοδο. Η Παναγίτσα, οι αλλουβιακοί σχηματισμοί στους πρόποδες των λόφων της, απέδωσε ίχνη που χρονολογούνται κυρίως στην ύστερη αρχαιότητα.